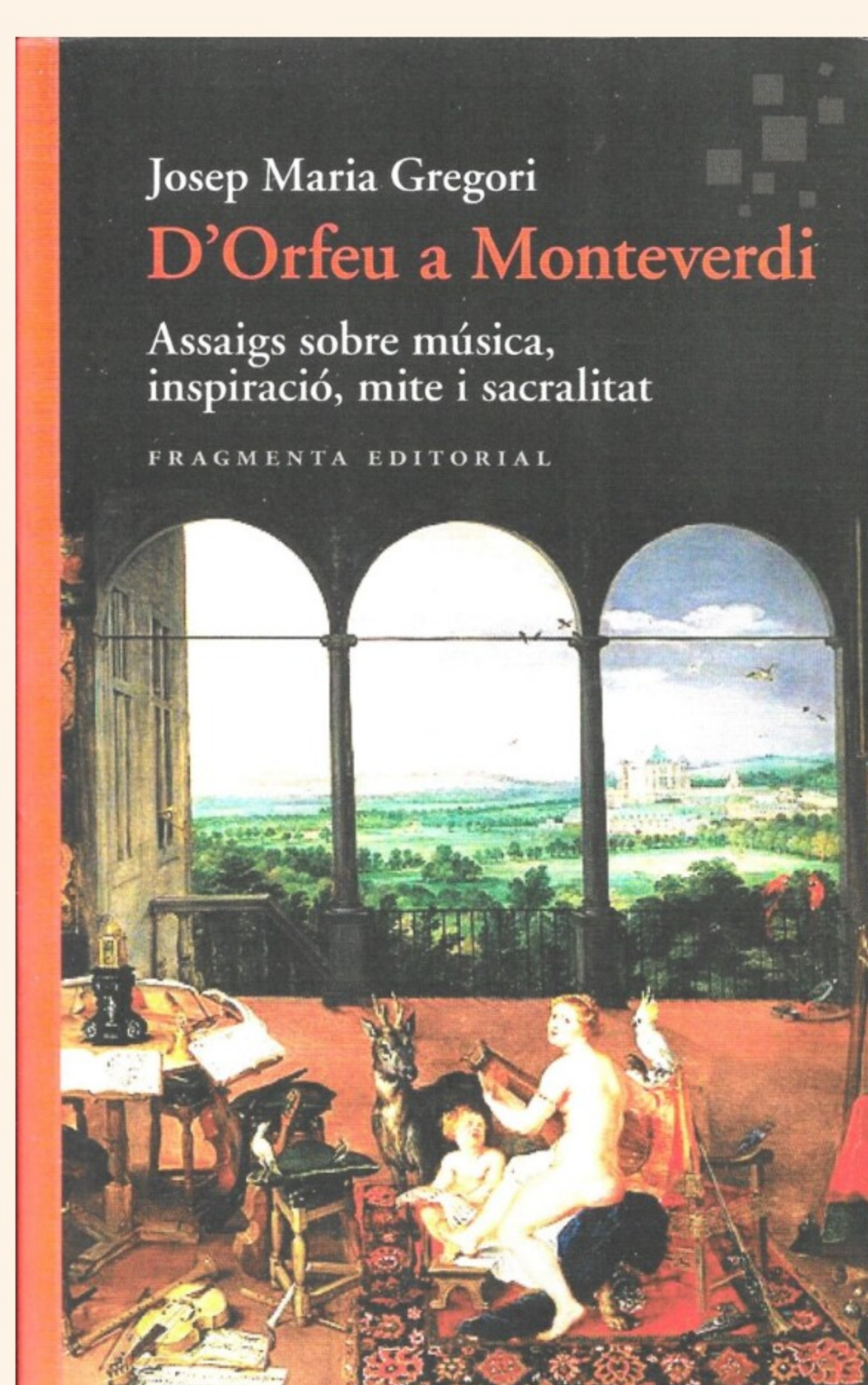

PUBLICACIONS

‘D’Orfeu a Monteverdi’ segons Gregori

7 novembre, 2024

per [Albert Ferrer Flamarich](#)*D'Orfeu a Monteverdi. Assaigs sobre música, inspiració, mite i sacralitat.*

Josep Maria Gregori.

Barcelona: Fragmenta Editorial, 2024.

Aquest llibre aborda un temàtica gens fàcil de tractar des d'una vessant empírica, atès que el caràcter intangible i abstracte d'un dels elements estudiats com és la inspiració planteja la necessitat d'entrar en camps difusos com ara la subjectivitat. En aquest sentit, *D'Orfeu a Monteverdi. Assaigs sobre música, inspiració, mite i sacralitat*, escrit pel professor, músic i catedràtic de patrimoni musical a la Universitat Autònoma de Barcelona Josep Maria Gregori i Cifré (Igualada, 1954), desenvolupa la capacitat de la música per establir vincles enfocant-se en les relacions vers l'interior del cos, de l'ésser humà amb si mateix, dels humans amb el món arquetípic i mitològic, i de tot això amb Déu i allò espiritual.

Dividit en cinc capítols, es tracta d'un assaig filosòfic d'erudició acadèmica, com és propi de la trajectòria de l'autor, i es basa en una combinació de rigor científic i alè poètic, fruit d'una sensibilitat fertilitzada per la intuïció. Val a dir que, a grans trets, la perspectiva discursiva de Gregori tendeix a divergir del discurs cultural orientat cap a l'obtenció de resultats, l'objectivitat, la lògica impersonal, la reflexió i el pensament en un tipus de coneixement fonamentat en la prova i les evidències científiques que ha marcat el racionalisme imperant a Occident, tot i convergir-hi al darrer capítol en l'anàlisi formal i semiològica de la "Toccatà", "Prologo" i "Descens als inferns" de *La favola d'Orfeo* de Monteverdi. Més aviat hi predominen unes formes de coneixement caracteritzades per afavorir l'ésser, la subjectivitat, el sentiment personal, la creença espiritual i la cognició no causal, anomenades per Stan Gooch (a *Total man: towards an evolutionary theory of personality*, 1972) "formes subjugades de coneixement". Aquestes s'han potenciat les darreres dècades com un dels símptomes del retorn a qüestions espirituals de diversa mena i des de diversos àmbits d'una part de la societat contemporània. Quelcom que ha trobat un canal de difusió en editorials com ara Fragmenta, que han nodrit el seu catàleg de títols versats en antropologia, filosofia, religió i, de manera específica, en espiritualitat.

Amb referència als principals eixos temàtics, l'assaig té diversos precedents, com *Music and inspiration* (1999), del compositor Jonathan Harvey (traduït a l'espanyol per Global Rhythm el 2008); *Música i inspiració. Converses amb Brahms, Strauss, Puccini, Humperdinck, Bruch i Grieg* d'Arthur Abell (Fragmenta Editorial, 2020), i un potent treball anterior del mateix Gregori, *Musica caelestis. Reflexions sobre música i símbol* (Arola Editors, 2012). En correlació amb aquests, Harvey entén l'origen de la inspiració com a fruit de tres matrius: la interna i subjectiva; la del món exterior; i l'amalgama entre ambdues. De fet, el britànic ens hi remet freudianament com a instint, com a inconscient, alhora que vinculada a un públic, als compositors amb les seves muses; de la mateixa manera que la presenta com a mediadora i desvetlladora d'allò diví. D'altra banda, al pròleg de la reedició catalana del llibre d'Abell, el propi Gregori ja apunta idees i citacions que amplia en el present volum. En tercer lloc, al seu *Musica caelestis. Reflexions sobre música i símbol*, l'autor partia de la retòrica i la semiòtica musicals per arribar a quelcom específic en determinades obres musicals. En aquest *D'Orfeu a Monteverdi. Assaigs sobre música, inspiració, mite i sacralitat* trobem una progressió semblant, sempre des d'una base epistemològica i concentrant-se en el mite i el paganisme. Ambdós llibres discorren per vies diferents per acabar confluint en el mateix compositor, Claudio Monteverdi, després de transitar per l'adjacència entre música i sacralitat, entre música i mite i acabar virant cap a l'Orfisme. En aquesta línia, el desenvolupament del simbolisme del "Kyrie eleison" (pàg. 70-72) i l'esmentat bloc dedicat a *La favola d'Orfeo* de Monteverdi (pràcticament tot el capítol V) superen amb escreix l'anàlisi formal i semiològica de *Musica caelestis*, tot aportant simbolismes numèrics (el 5, la secció àuria i el pentàgon com a emblema del microcosmos) que connecten conceptes eterns i plans existencials superiors, alhora que justifiquen el discerniment d'Orfeu com un aede.

Les referides línies d'investigació són reelaborades en una prosa que destil·la molta bellesa conceptual i també en el ritme pausat i cerimoniós que despren, assimilable a l'expressió oral de Gregori, adient a una lectura igualment tranquil·la. Encara que l'autor reincideixi a explicar de manera diferent els eixos nodals del seu plantejament en un procés puntualment carregós, es tracta d'un compendi estètic magnífic que estableix un recorregut ja palès al subtítol (*música, inspiració, mite i sacralitat*) que va de la vessant més general, intangible i abstracta a la més específica i fonamentada en la plasmació musical de caràcter icònic i sonor en el context genèric de l'art com a revelació, com a vivència i com a vivència profètica que ens indueix a plantejar, recrear i explorar un nexa amb l'espiritualitat des de l'experiència sonora.

En conseqüència, el vincle de la música entre la matèria i l'Esperit com a eco de l'Harmonia de les esferes, la condició d'estar preparats per rebre la inspiració o el simbolisme de la veu humana com a arquetip entre cel i terra, han dut Josep Maria Gregori a una recerca en els textos de l'Església, d'altres religions i manifestacions espirituals intentant definir una mateixa experiència ontològica de l'Ésser Primordial, on es trasllueix un clar substrat platònic i la necessitat màgica del paradigma sagrat en les civilitzacions per relligar l'ésser humà, en tant que agermanat amb allò universal, diví. És a dir, adscriuint-se a la capacitat d'unificar l'individu a la transcendència i a una realitat a la qual pertany i que, alhora, supera. Així mateix, l'autor diferencia entre art sagrat i art religiós, a més de comentar des de la *Teogonia* d'Hesíode i l'*Odissea* d'Homer fins a *La música callada* de sant Joan de la Creu, *La glorificació de la Verge Maria* del pintor Geertgen tot Sint Jans o determinats gravats.

De manera genèrica, doncs, es basa en la nostra tradició occidental, sobretot cristiana i de l'antiguitat clàssica, sense descuidar altres cultures i entroncant amb un tipus de pensament de caire esotèric per revelar una veritat que roman oculta. Per aquesta raó, cita autors tan críptics com els hermetistes Emmanuel Hooghvorst i Louis Cattiaux, i enriqueix una mirada on l'antropologia altrament es filtra en aspectes com la vivència de la inspiració i la sacralitat; que assaona amb exploracions etimològiques que permeten retrobar-ne el sentit primigeni, tant temporal com conceptual. D'altra banda, la inspiració com a element de mecànica homeopàtica li permet connectar amb plantejaments de la moderna psicologia i de *mindfulness* que, fins i tot, s'acosten als conceptes d'amor i vibració emocional. O a confirmacions científiques al voltant de la incidència en les molècules, l'electromagnètica en el cos i a la capacitat terapèutica del que Plató –referint-se a la música– va definir com a medicina de l'ànima (pàg. 88 a 91).

Com és lògic en una comesa d'aquesta condició, l'aparell argumental descansa en l'encadenament d'una profusa selecció de citacions, reflexions i idees d'artistes diversos que vehiculen conceptes i perspectives sobre el fenomen/experiència de la inspiració com a eix matricial de la tesi desenvolupada. Entre aquests extractes, per cert, sorprèn trobar-ne un de pertanyent a l'assaig escrit el 1927 pel compositor Amadeu Vives, *L'entusiasme és la sal de l'ànima*. Un text, com altres del mateix Vives, del qual ja seria hora que es publicués una posada a punt crítica i actualitzada. Una altra curiositat rau en el fet que la majoria de les notes a peu de pàgina remetien a bibliografia en llengua castellana i catalana, fet indicatiu de la bona feina de moltes editorials que, malgrat les mancances i les limitacions comercials, han aportat estímuls i eines que ens donen l'oportunitat de tenir accés a llibres sobre els quals podem treballar des del rigor i enriquir-nos intel·lectualment, com corollari aquesta paladejada exegesi del professor i cantant en diversos grups, com La Capella Reial de Catalunya i Exaudi Nos, Josep Maria Gregori.

